

З’ява полісеміі ў тэхнічнай тэрміналогіі

Сазонава Н.В.

Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт

Тэрмін – слова ці спалучэнне спецыяльнай сферы ўжывання, якое з’яўляецца найменнем адпаведнага паняцця і патрабуе дэфініцыі. Тэрміналогія – падсістэма ўнутры агульнай лексічнай сістэмы данай мовы, сукупнасць тэрмінаў, якія выражаюць паняцці якой-небудзь галіны навукі або тэхнікі. Полісемія – наяўнасць у аднаго слова некалькіх значэнняў; мнагазначнасць. Тэрміналагічныя сістэмы сучаснай беларускай мовы пачалі фарміравацца ў 20-30-я гг. XX стагоддзя ў складаных ўмовах, выкліканых экстралінгвістычнымі фактарамі, якія прывялі да разрыву паміж традыцыямі тагачаснай беларускай мовы і старабеларускай. Аднак паколькі тэрмінатворчасць – свядомая, мэтанакіраваная дзейнасць, то элементы штучнасці ў ёй – з’ява заканамерная. Як лічыць В.А. Ляшчынская, кожны тэрмін павінен абазначаць толькі адно паняцце ў навучы ці тэхніцы, а кожнаму паняццю павінен адпавядаць толькі адзін тэрмін. Гэта патрабаванне не заўсёды вытрымліваецца, бо мнагазначнасць як з’ява, шырока прадстаўленая ў агульнай лексіцы, знаходзіць пашырэнне і ў тэрміналогіі. Полісемічныя тэрміны і тэрміны-сінонімы, эквівалентныя па сваёй семантыцы, сустракаюцца ва ўсіх сучасных тэрміналагічных сістэмах. Па думцы Н.Б. Мячкоўскай, прытым што тэрміны, у параўнанні са звычайнай лексікай, у большай ступені падлягаюць асэнсаванаму рэгуляванню, яны супрацьстаяць рэгламентацыі ў той ступені, у якой яны застаюцца словамі, у тым ліку, яны захоўваюць і ці развіваюць мнагазначнасць, пры гэтым чым больш ужываецца тэрмін, тым больш ён мнагазначны. В.П. Красней пад полінайменнасцю разумее тэрміны-сінонімы, тэрміны-дублеты, варыянты (фанетычныя, арфаграфічныя, марфалагічныя, словаўтваральныя) і лічыць гэтыя з’явы непажаданымі ў мове навукі. Значыць, у працэсе ўніфікацыі і рацыяналізацыі тэрміналогіі неабходна пазбаўляцца ад варыянтаў і абмяжоўваць дублетнасць і мнагазначнасць. Пры вырашэнні гэтых задач патрэбна выразна акрэсліць тыя крытэрыі, якім павінен адпавядаць стандартны тэрмін на данай стадыі развіцця беларускай літаратурнай мовы. К.П. Любецкая лічыць неабходным ўніфікаваць і стандартызаваць беларускую тэрміналогію, каб уключыць яе ў міжнародныя стандарты. Сённяшнія намаганні па гарманізацыі тэрміналогіі прадугледжваюць інтэрнацыяналізацыю тэрмінаў – суаднясенне значэнняў блізкіх па форме разнамоўных тэрмінаў з вызначэннем паміж імі дакладных адпаведнасцей, а таксама выбар з ліку сінонімаў тэрмінаў з інтэрнацыянальнымі формамі.